

Quan
l'esport
es fa art

Banyistes i nedadors

R. BALIUS I JULI

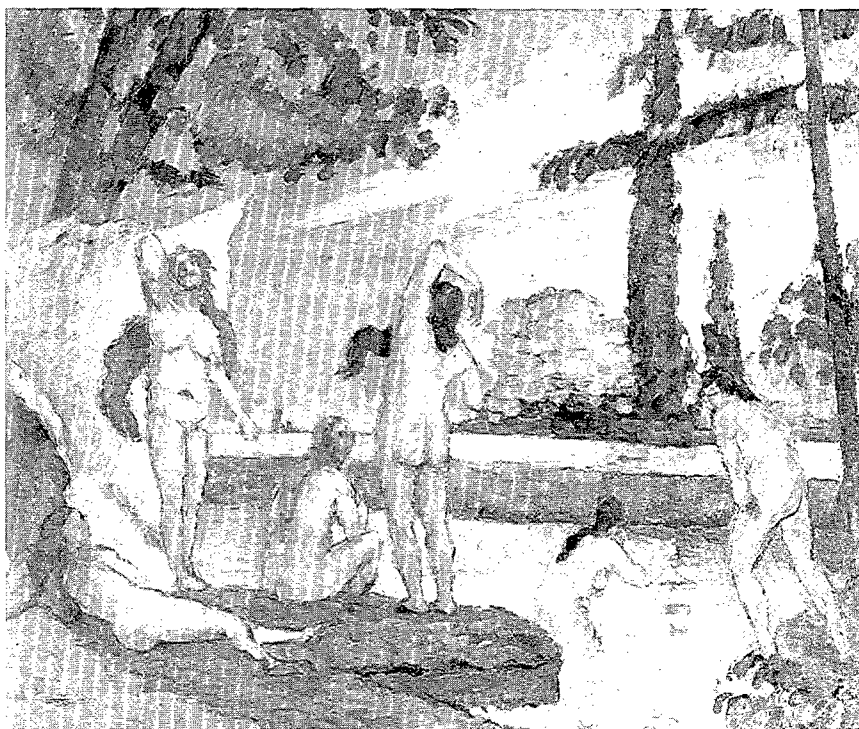
Pel juliol de 2003 Barcelona acollirà els X Campionats del Món de Natació, que li han estat confiats per la Federació Internacional de Natació Amateur (FINA). És d'esperar que durant els dies d'aquesta competició, la nostra ciutat serà el centre del Món de l'Esport, com va ser-ho pels Jocs Olímpics de 1992. Un esdeveniment com aquest, és evident no te de circumscriure's únicament a l'esport aquàtic en totes les seves disciplines (natació, waterpolo, natació sincronitzada, salts i aigües obertes), sinó que sens dubte s'envoltarà d'un conjunt d'actes socials i culturals. Entre aquests últims, l'art tindria de tenir un paper principal.

Aquesta avinentesa ens ha portat a reflexionar sobre les relacions entre la natació i l'art. Diguem com resum de les nostres observacions que, entre les obres plàstiques, especialment pintura i dibuix, de les darreries del segle XIX i primer terç del XX són molt freqüents les anomenades banyistes, generalment

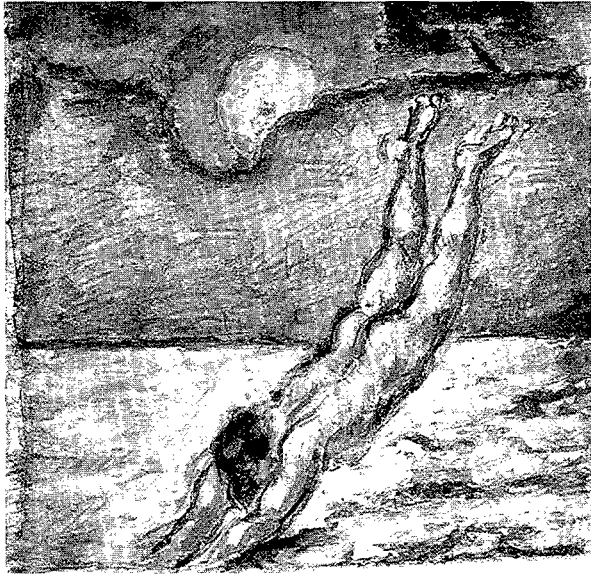
dones i inexistent les dedicades a nedadors, tant homes com dones. Una única excepció la constitueixen un dibuix i un oli de Picasso, que més endavant comentarem. En quant a les representacions més actuals de nedadors o nedadores són ben poques, fins i tot entre les obres dels artistes especialitzats en temàtiques esportives.

La temàtica banyistes l'inicià Gustave Courbet (1853 – 1877), que la va repetir diferents vegades, encara que la crítica, inspirada en criteris romàntics va blasmar-la i menysprear-la durament. Va estar Paul Cézanne (1839 – 1906) el gran impulsor d'aquest fenomen estètic. L'artista es plantejava el problema de pintar la natura, plantant el cavallet a l'aire lliure i introduir-li després personatges nusos imaginaris. Encara que el primer quadre d'aquesta sèrie tenia un protagonista masculí (*Él banyista en la roca*, 1864 - 1868), la majoria de quadres de banyistes que Cézanne va crear presenten nusos feme-

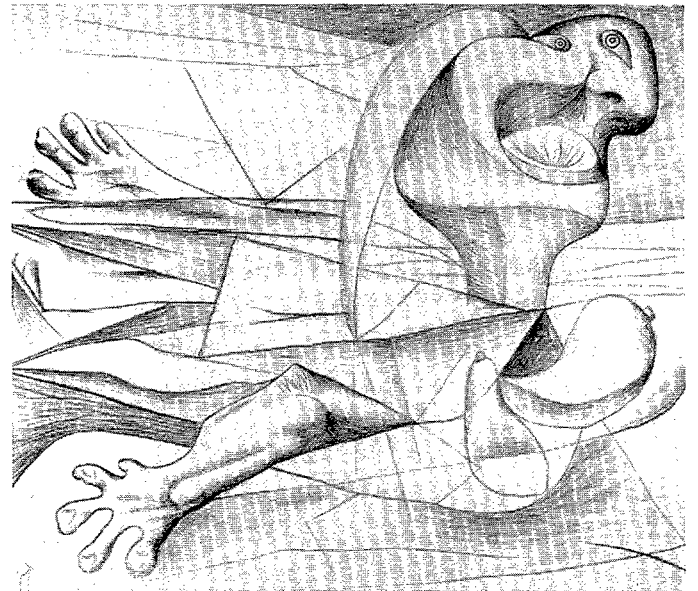
Paul Cézanne. Banyistes. Oli s/t, 1874 – 1875.

Paul Cézanne. Dona o home capbussant-se. Aquarel·la i gouache, 1867 – 1870.

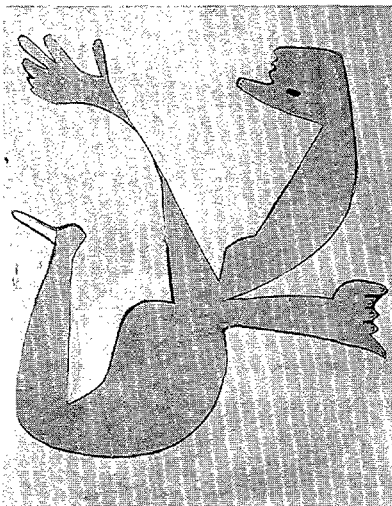
Pablo Picasso. La nedadora. Carbonet s/t, 1934.

nins. Són grups amb un nombre variable de dones nues –tres, quatre, cinc...– que culminen amb les tres teles de 1900 – 1904 de *Les grans banyistes*, en una de les quals i figuren fins catorze personatges. Els protagonistes estan situats generalment al marge d'un riu poc visible i en molt poques ocasions, podem contemplar-los dins l'aigua en actituds dubtosament natatòries. Una petita aquarel·la i gouache de 1867 - 1870 mostra la curiosa situació d'una dona o un home –els autors no estan d'acord en el sexe del subjecte– capbussant-se dins l'aigua. Es troben banyistes en l'obra de nombrosos autors com **Pierre-Auguste Renoir** (1841 – 1912), **Henri Matisse** (1869 – 1954), **André Derain** (1880 – 1954), **Pablo Picasso** (1881- 1973) i els catalans **Josep de Togores** (1893 – 1970), **Salvador Dalí** (1904 – 1989) i **Pere Pruna** (1904 – 1977).

Picasso va passar gran part de la seva vida vora del Mar Mediterrani i possiblement això explica que ha estat el més prolífic creador de banyistes de la història de la pintura. Nascut a Màlaga, les

Pablo Picasso. La nedadora. Oli s/t, 1929.

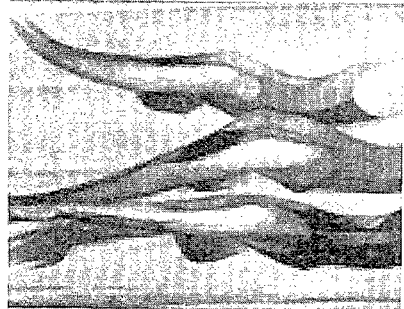

seves estades a Barcelona i molt especialment a Juan-les-Pins, Dinard, Canes, Vauvenargues i Mougins, foren l'impuls que motivà aquestes nombroses obres. Són singularment curioses les teles pintades durant el període "paroxístic" de Dinard, dedicades a banyistes jugant a pilota a la platja i una petita placa mural de pisa blanca de 1956 amb una escena de platja, en la qual un

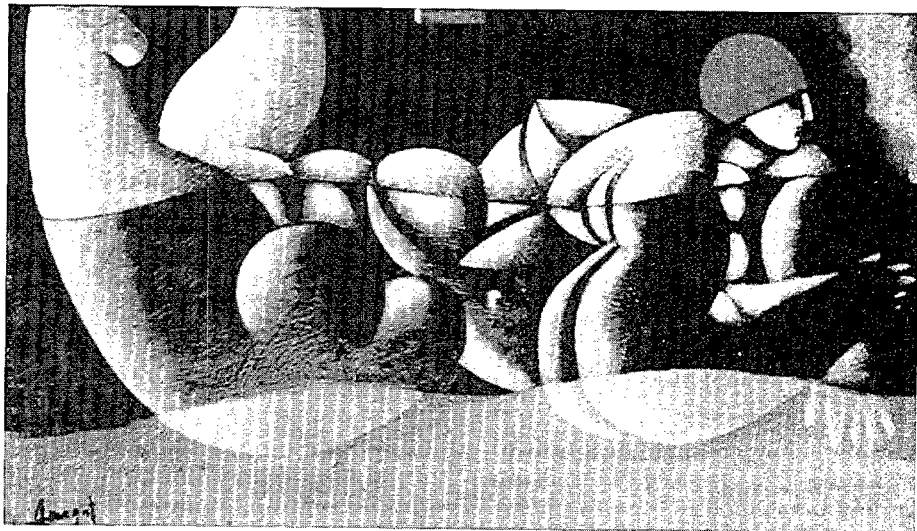
banyista es troba en actitud de llançar-se a l'aigua des d'un trampolí. En el quadre *Les tres banyistes*, pot veure's en el fons de l'escena una dona nedant d'esquena a l'espectador. En l'obra gràfica picassiana són moltes les situacions de dones capbussant-se, banyant-se en piscines o realitzant un salvament a la platja. Picasso es l'únic autor no especialitzat en temes esportius del seu temps, que posseeix dues obres anomenades *La nedadora*; un oli de 1929, pintat a París, *Il·luny del mar* (Musée Picasso, París) i un carbonet sobre tela de 1934 (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia, Madrid).

Entre els pintors actuals la natació no ha estat motiu freqüent d'inspiració. **Jordi Alumà** presenta una obra dedicada a la natació en les seves tres "suites" olímpiques; dues imatges de sortides ("suites" I i II) i un nedador de estil "crawl" en la III "suite". El suís **Hans Erni** en la seva col·lecció olímpica realitza un quadre sobre natació, amb tres nedadors movent-se en el mateix estil que oh fa el d'Alumà. Quelcom semblant ocorreig en el conjunt d'obres

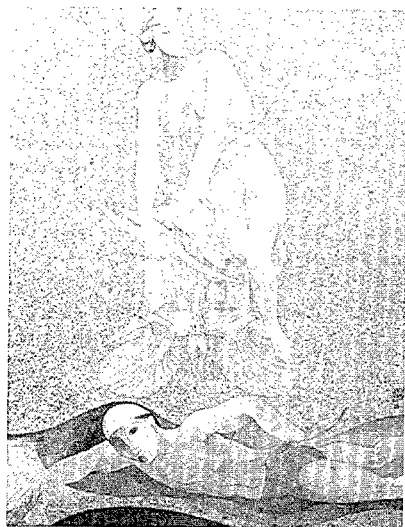
Jordi Alumà , Natació (II "suite"), 1983.

Jordi Amagat. Nedador, 2000.

Jordi Alumà. Natació (III "suite"), 1992.

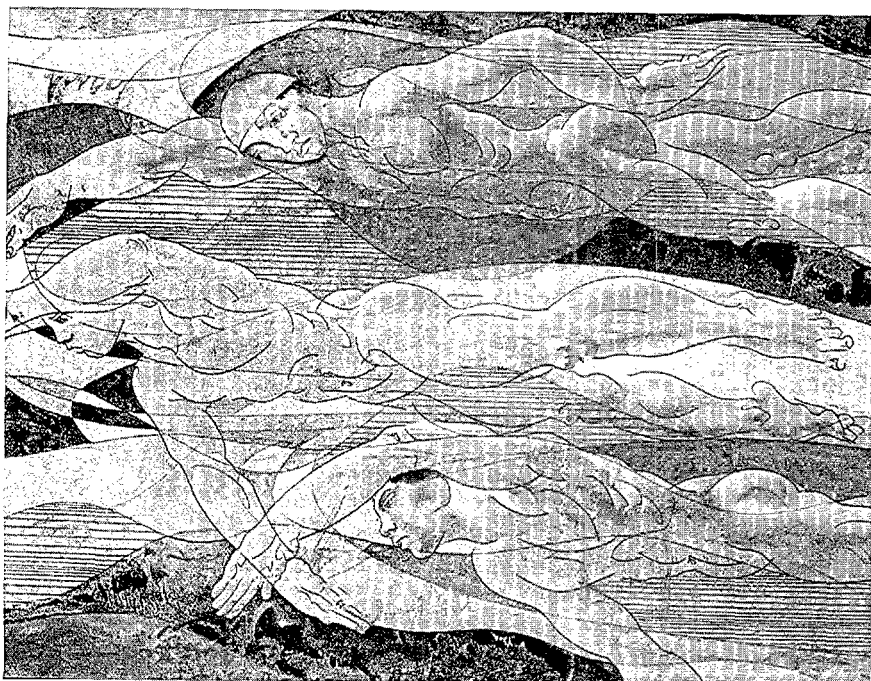

olímpiques de **Eduard Arranz-Bravo**, en el qual la natació és la tela més "clàssica" de la sèrie. També **Iker Larrauri**, que actualment exposa en el Musée Olympique de Lausanne, en mostra un nedador en el moment de la sortida. El gironí **Jordi Amagat**, en la seva habitual representació d'esportistes exuberants, pinta un nedador en una rara po-

sició de braça, que es transparenta lateralment a través de l'aigua de la piscina. Així mateix **Xavier Carbonell** ha pintat un oli amb nedador estil crawl, per encàrrec de la Federació Catalana de Natació. Un cas molt especial el constitueix el nord-americà **Joe Wilder**, deportista practicant, notable cirurgià i excepcional pintor de tots els esports; en sis olis poden admirar-se tots els estils de la natació i un molt bon retrat de **Mark Spitz**. Per últim una obra de **Imma Pérez-Albert**, te l'originalitat de ser el que creiem únic "collage" que coneixem en pintura de temàtica esportiva. Representa un nedador de braços poderosos i cos i cames de peix. És una "opera prima", amb extraordinàries possibilitats de perfeccionament. Pensem és clar exponent de la poca inspiració que produeix la natació al artista, el fet de que entre els 24 cartells realitzats pels Jocs de Barcelona per pintors i dissenyadors, únicament en un d'ells, s'han dibuixat uns petitíssims i esquemàtics saltadors aquàtics quasi fora de context.

En escultura les representacions natatòries són quasi inexistentes. Solament recordem dues magnífiques peces del

Hans Erni. Natació, 1983.

canadenc R. Tait Mckenzie, amb nedadors en actitud de llençar-se a la piscina y les obres de Rosa Serra. D'aquesta artista coneixem tres peces relacionades amb la natació: un nedador i dues nedadores. El nedador forma part de la

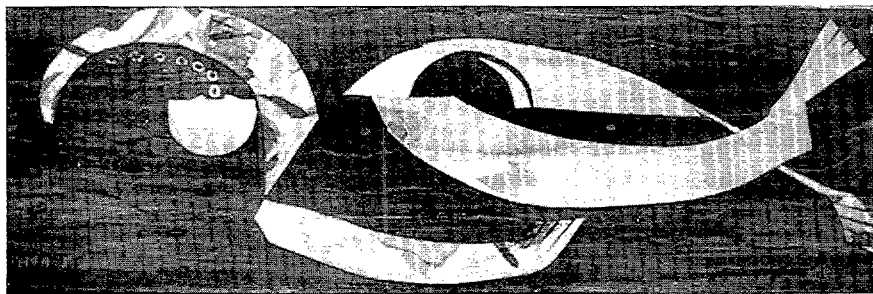
seva "suite" olímpica. Las nedadores, una es troba a Lausanne, capbussant-se en el llac d'una font pública i l'altre a l'entrada principal del Club Natació Barcelona. Com a curiositat citarem que **Henri Moore** l'any 1978, va realit-

zar tres petites figures de banyistes, inspirades en el quadre de Cézanne *Tres banyistes* de 1875, obra que durant anys fou propietat de l'escultor.

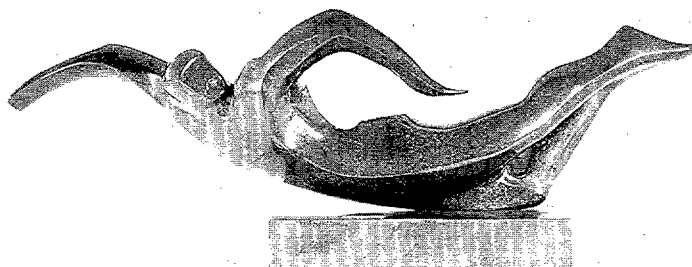
Probablement la fotografia i molt especialment les tècniques cinematogràfiques i videogràfiques combinades amb la informàtica, tenen moltes més possibilitats artístiques en el camp de la natació, que l'art plàstic clàssic.

De moment el X Campionat del Món de Natació Barcelona 03, té un *logo* format per un grup de nou rodones blaves de mida creixent disposades en espiral. Segons el seu autor **Enric Jardí**, vol representar i significar les gotes de l'aigua, el moviment en espiral dels braços del nedador i alhora recordar alguna característica arquitectònica de la Barcelona de Gaudí. Potser si! No hi ha dubte que el *logo* és senzill, elegant, vistós i fàcil de recordar.

Imma Pérez-Albert. Collage, 2001.

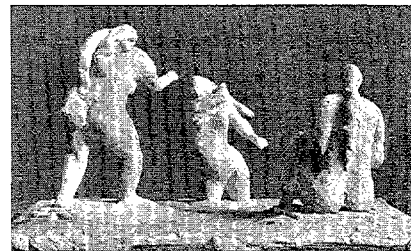
Rosa Serra. Bronze, 1985.

Paul Cézanne. Tres banyistes. Oli s/t, 1875.

Henri Moore. Tres banyistes, segons Cézanne. Guix, 1978.

Logo del X Campionat del Món de Natació Barcelona 03.

